

تأثیر اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها بر معیشت خانوارهای روستای عین خوش شهرستان دهلران

مسعود ملک میرزایی^۱، رویا اشراقی سامانی^۲

چکیده

هدف از این مطالعه پیمایشی حاضر، شناسایی اثرات اجرای فاز اول هدفمندی یارانه‌ها بر معیشت خانوارهای روستای عین خوش از توابع شهرستان دهلران بود. جامعه آماری این پژوهش سرپرستان خانوارهای روستایی عین خوش بوده (N=۱۱۸) که مورد سرشماری قرار گرفتند. ابزار اصلی پژوهش پرسشنامه‌ای محقق ساخته بود که روایی آن توسط پانل متخصصان و پایایی آن با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ تایید شد ($\alpha = 0.853$). بر اساس نتایج حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی آثار اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها بر معیشت خانوارهای روستای عین خوش از دیدگاه افراد مورد مطالعه در سه دسته؛ ۱- اثرات اقتصادی، ۲- اثرات رفاه اجتماعی، ۳- اثرات فرهنگی و ۴- تغییر الگوی مصرف طبقه‌بندی شدند.

کلید واژه‌ها: هدفمندی یارانه، معیشت روستایی، تحلیل عاملی

^۱ کارشناس ارشد مدیریت کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام

^۲ استادیار گروه مدیریت کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام

مقدمه

پرداخت یارانه یکی از اشکال سیاست‌های حمایتی می‌باشد و به منظور حمایت از افراد کم‌درآمد جامعه صورت می‌گیرد. سیاست‌های حمایتی از لحاظ تأثیر و قیمت‌گذاری به عنوان کارآمدترین نوع سیاست‌ها در بخش کشاورزی و یارانه به عنوان یکی از سیاست‌های حمایتی مؤثرترین مکانیزم در نیل به اهداف خاص سیاستگذاران است (غلامی و همکاران، ۱۳۹۱). یارانه به هر گونه پرداخت انتقالی که به منظور حمایت از اقشار کم‌درآمد و بهبود توزیع درآمد از محل خزانه دولت صورت گرفته اطلاق می‌گردد. از ویژگی‌های مهم پرداخت یارانه، هدفمند بودن و مدت‌دار بودن آن است. در صورتی که این پرداخت‌ها در اختیار گروه‌های هدف قرار گیرد، هدف دولت به خوبی تأمین شده و رفاه و امنیت اجتماعی نیز تقویت می‌گردد، در غیر اینصورت علاوه بر اختلال در نظام قیمت‌ها منجر به برهم خوردن توزیع عادلانه درآمد می‌شود. پرداخت‌های همگانی و غیر هدفمند، نه تنها در ارتقای درآمد و رفاه اقشار آسیب‌پذیر تأثیری ندارد، بلکه منافع آن بیشتر نصیب گروه‌های بالای درآمدی می‌شود. (تشکینی و همکاران، ۱۳۸۷). یارانه حامل‌های انرژی از بحث برانگیزترین موضوعات اقتصادی، اجتماعی و سیاسی بخش انرژی کشور به شمار می‌رود. یارانه انرژی ما به التفاوت هزینه نهایی و قیمت‌های جاری حامل‌های انرژی می‌باشد که معمولاً در حساب‌های ملی تحت عنوان یارانه‌های پنهان و غیر مستقیم به شمار می‌آید. از اهداف اصلی و اولیه اختصاص یارانه به بخش انرژی، نیل به عدالت اجتماعی از راه تأمین حداقل نیازهای افراد و اقشاری است که توانایی پرداخت هزینه واقعی انرژی را ندارند. پرداخت یارانه انرژی سبب می‌شود قیمت حامل‌های انرژی کمتر از هزینه تولید و عرضه آن‌ها باشد و به تبع آن انحراف قیمت‌ها شکل می‌پذیرد. پیامد این امر آن است که نسبت قیمت‌های نهاده و کالاها نامتوازن می‌شود و عدم تناسب قیمت‌ها بر ترکیب نهاده‌ها در فرآیندهای تولید و سبد کالاهای خانوار تأثیر می‌گذارد (خوش اخلاق و همکاران، ۱۳۹۰).

اقتصاد ایران در بلندمدت منافع مهمی را از آزادسازی بهای انرژی به دست می‌آورد. در کوتاه مدت رساندن بهای انرژی به سطح هزینه‌های فرصت آن می‌تواند باعث تقویت تراز جاری، بهبود وضعیت ذخایر ارزی و کاهش هدر رفتن مخارج سرمایه‌های دولت گردد. تخصیص کارآیی انرژی در میان مدت به طور قابل قبولی بهبود یافته و از شدت انرژی برای اقتصاد کاسته خواهد شد. این مهم در مجموع منجر به بهبود وضعیت رقابت‌پذیری در اقتصاد ایران خواهد شد. در نتیجه آزادسازی بهای انرژی درآمد بیشتری حاصل خواهد شد که این امر منجر به حمایت از منابع مورد نیاز برای نگهداری و توسعه تولید انرژی، توسعه اقتصادی و رشد اشتغال خواهد گردید (نجفی، ۱۳۸۰). بازنگری در سیاست یارانه انرژی کشور و تجدید نظر در تخصیص منابع، مستلزم آن بود که قیمت‌های حامل انرژی در داخل کشور افزایش. در راستای اهداف از پیش تعیین شده گسترش عدالت و رقابت پذیر شدن اقتصاد ایران، دولت در اواخر سال ۱۳۸۹ اقدام به اجرای برنامه حذف یارانه‌ها نمود و برای جبران افزایش مخارج خانوارها ماهیانه مبلغی را به آن‌ها پرداخت می‌کند. (خوش اخلاق و همکاران، ۱۳۹۰).

بررسی هزینه‌های انرژی در سبد مصرف خانوار نشان‌دهنده اثر قوی افزایش قیمت حامل‌های انرژی بر خانوارهای روستایی و خانواده‌های شهری فقیرتر است. از آنجایی که بخش بزرگی از مخارج هزینه این خانوارها صرف تأمین نیازهای غذایی آنها می‌شود. طبعاً چون قیمت نسبی کالاهای آزادسازی شده بالاتر رفته است حتی اگر پرداخت نقدی صورت گرفته درست به اندازه تفاوت قیمت قبلی و جدید باشد، مصرف در سطح قبلی قرار نمی‌گیرد و کم می‌شود (اثر جانشینی) ولی مازاد بودجه ایجاد شده (اثر درآمدی) می‌تواند منجر به افزایش تقاضا برای کالاهای پایه‌ای دیگری مثل مواد غذایی و پوشاک و بهداشت ارزان قیمت شود (اکبری و موذن جمشیدی، ۱۳۹۱).

براساس آخرین سرشماری انجام‌شده در سال ۱۳۸۵، ۳۱ درصد جمعیت کشور در روستا و ۶۹ درصد جمعیت در شهرها ساکن هستند. خانوارهای روستایی که عمدتاً در دهک‌های پایین قرار دارند تا حدی از یک طرف با افزایش قیمت حقیقی برخی از کالاهای سبد مصرف مواجه شده و از طرف دیگر خط بودجه آنها به دلیل پرداخت‌های نقدی نیز تا حدی ارتقا پیدا خواهد کرد. بررسی هزینه‌های انرژی در سبد مصرف خانوار نشان‌دهنده اثر قوی افزایش قیمت‌های انرژی بر خانوارهای روستایی و خانواده‌های شهری فقیرتر است. از آنجایی که بخش بزرگی از مخارج هزینه این خانوارها صرف تأمین نیازهای غذایی آنها می‌شود، افزایش شدید قیمت حامل‌های انرژی در صورتی که همراه با گزینه‌های جبرانی یا کمکی نباشد تأثیر منفی بر سلامت غذایی این خانوارها خواهد داشت. طبعاً چون قیمت نسبی کالاهای آزادسازی شده بالاتر رفته است حتی اگر پرداخت نقدی صورت گرفته درست به اندازه تفاوت قیمت قبلی و جدید باشد، مصرف در سطح

قبلی قرار نمی‌گیرد و کم می‌شود (اثر جانمایی) ولی مازاد بودجه ایجاد شده (اثر درآمدی) می‌تواند منجر به افزایش تقاضا برای کالاهای پایه‌ای دیگری مثل مواد غذایی و پوشاک و بهداشت ارزان قیمت شود. (اکبری و موذن جمشیدی، ۱۳۹۱).

بنابراین شناسایی اثرات هدفمندی یارانه‌ها بر روی معیشت اقشار مختلف مردم کاری ضروری است، به ویژه جوامع روستایی که با بخش تولیدات کشاورزی و دامداری مرتبط بوده و به نوعی یک حلقه واسط در تولید و مصرف هم محسوب می‌شوند. مطالعه حاضر درصدد شناسایی اثرات مهم اجرای فاز اول هدفمندی یارانه‌ها بر معیشت خانوارهای روستایی عین خوش از توابع شهرستان دهلران می‌باشد.

پیرایی و اکبری مقدم (۱۳۸۴) در مطالعه‌ای به بررسی اثر کاهش یارانه‌ی بخش کشاورزی (فعالیت زراعت) بر سطح تولید بخشی و درآمد خانوار روستایی و شهری پرداختند. نتایج بدست آمده بیانگر این واقعیت بود که کاهش یارانه‌ی بخش کشاورزی (فعالیت زراعت) بر تولید کلیه‌ی بخش‌ها اثر منفی خواهد گذاشت؛ البته، این اثر از نظر درصدی در بخش کشاورزی بیش تر از سایر بخش‌هاست، همچنین، این سیاست بر درآمد شهری و روستایی نیز اثر منفی دارد. نجفی و فرج زاده (۱۳۸۹) در مطالعه‌ای به بررسی اثرات رفاهی حذف یارانه‌ی کود شیمیایی بر مصرف کنندگان نان پرداختند. یافته‌ها نشان داد که به دلیل عدم حساسیت مصرف کنندگان در برابر افزایش قیمت نان، افزایش هزینه‌ی تولید گندم، از راه افزایش قیمت محصول به مصرف کنندگان منتقل می‌شود. چنانچه مشاهده می‌شود، اکثر مطالعات انجام شده در حوزه هدفمندی یارانه‌ها مربوط به زمان قبل و ابتدای هدفمندی یارانه‌ها بوده و بعد از اجرای آن مطالعات اندکی صورت گرفته و همچنین ابعاد این طرح از دیدگاه مردم نیز تاکنون مورد سنجش قرار نگرفته است. ارزیابی اثرات اقتصادی هدفمندی یارانه‌ها در حال حاضر سبب می‌شود تا علاوه بر درک موقعیت و جایگاه اقتصادی جوامع روستایی، نقاط مثبت و منفی هدفمندی یارانه‌ها به روشنی مشخص شده و در برنامه‌ریزی‌های آینده نقاط منفی ایجاد شده پوشش داده شود و از سوی دیگر نقاط مثبت موجود را تقویت و سعی در ایجاد تعادل در اقتصاد نواحی روستایی شود. پیرایی و اکبری (۱۳۸۳) اثر تغییر در یارانه پرداختی به بخش کشاورزی (فعالیت زراعت) را بر تولید و درآمد خانوارهای شهری و روستایی بررسی نموده و نتیجه گرفتند که شرط ثابت بودن شرایط به ازاء ۲۵ درصد کاهش در یارانه، ۳ درصد تولید محصولات کشاورزی کاهش می‌یابد. پیرایی و اکبری مقدم (۱۳۸۴) در مطالعه‌ای به بررسی اثر کاهش یارانه بخش کشاورزی و تغییر در نرخ مالیات بر کار، تولید بخشی و رفاه خانوار شهری و روستایی در ایران پرداختند. نتایج نشان داد که کاهش یارانه بخش کشاورزی بر تولید کلیه بخش‌ها اثر منفی داشته است؛ این سیاست بر درآمد شهری و روستایی نیز اثر منفی داشته است. شریفی و همکاران (۱۳۸۷) با بررسی آثار تورمی ناشی از حذف یارانه حامل‌های انرژی در ایران، نشان دادند افزایش قیمت حامل‌های انرژی باعث تغییرات قابل ملاحظه‌ای در متغیرهای اقتصاد کلان مانند هزینه‌های مصرفی خصوصی، هزینه‌های مصرفی دولتی، تشکیل سرمایه ثابت ناخالص و صادرات می‌شود. نوفرستی (۱۳۸۷) اثر آزادسازی قیمت حامل‌های انرژی بر متغیرهای عمده اقتصاد کلان را بررسی نمود. نتایج حاکی از افزایش نرخ تورم ۷ درصد در سال اول و سپس کاهش حدود ۱۴ درصد برای سال‌های بعد بود. جوان بخت و سلامی (۱۳۸۸) اثر حذف سوبسیدهای بخش کشاورزی و صنایع وابسته به آن بر خانوارها و متغیرهای اقتصادی ایران را مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان می‌دهد که تأثیر حذف این سوبسیدها بر خانوارهای شهری بیشتر از خانوارهای روستایی است و بدین ترتیب، منجر به کاهش نابرابری‌های اقتصادی می‌شود. نتایج مطالعه غلامی و همکاران (۱۳۸۹) با عنوان تحلیل اثرات رفاهی حذف یارانه‌ی نهاده‌ی انرژی برق بر فرآیند تولید محصول ذرت در شهرستان نشان داد که، در شهرستان مرودشت حذف یارانه‌ی انرژی برق به دلیل نبود حساسیت تقاضای برق نسبت به تغییرات قیمت آن، منجر به افزایش هزینه‌های تولید و کاهش سودآوری به ترتیب به میزان ۴/۷۵ و ۴/۲۵ درصد شده است. اکبری و موذن جمشیدی (۱۳۹۱) تأثیر هدفمند کردن یارانه‌ها بر درآمد و مخارج خانوار روستائی استان اصفهان تحلیل نمودند. نتایج نشان داد ۶۷ درصد از یارانه دریافتی یک خانوار روستایی استان اصفهان در اردیبهشت ۹۱ صرف افزایش قیمت سبزه قلم کالای ضروری گردیده است و ۳۳ درصد مبلغ باقی مانده یارانه دریافتی باید تامین کننده سایر افزایش‌های صورت گرفته در سبدخانوار روستایی باشد. مقدسی و شرافتمند (۱۳۹۱) تأثیر هدفمندسازی یارانه‌ها در بهره‌وری کل عوامل تولید بخش کشاورزی را بررسی نمودند. نتایج نشان داد کاهش یارانه‌ها سبب کاهش شوک‌های مثبت بهره‌وری می‌شود و این تأثیر به صورت نامتقارن و درجهت عکس است. همچنین، تأثیر تغییر یارانه‌ها در شوک‌های منفی از اثر آن بر شوک‌های مثبت بیشتر است. قاسمی و همکاران (۱۳۹۳) اثرات مرحله‌ی اول طرح هدفمندی یارانه‌ها بر خانوارهای روستایی شهرستان بینالود را تحلیل نمودند. بر اساس نتایج مهمترین اثر هدفمندی یارانه‌ها آثار اقتصادی و پس از آن

آثار آن بر بخش کشاورزی و سپس آثرفرهنگی می‌باشد. صحرایی و همکاران (۱۳۹۳) تأثیر هدفمندی یارانه‌ها بر زندگی مردم روستایی دهستان درود فرامان شهرستان کرمانشاه را بررسی نمودند. نتایج نشان داد اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها تأثیرات متفاوتی باعث افزایش هزینه های اقتصادی خانوارهای روستایی، بروز اختلافات خانوادگی، کاهش قدرت خرید روستاییان، کم‌رنگ شدن فرهنگ کار در میان جوانان، کاهش امنیت غذایی روستاییان، بهینه‌سازی در مصرف آب و برق و سوخت در میان خانوارهای روستایی و کاهش فرهنگ مصرف‌گرایی در بین خانوارهای روستایی شده است. کریمی و همکاران (۱۳۹۳) با استفاده از شاخص‌های اندازه‌گیری هزینه رفاهی به بررسی اثر افزایش نرخ ارز و قیمت حامل‌های انرژی بر روی هزینه رفاهی مصرف‌کنندگان در ایران پرداختند. نتایج حاکی از آن بود که افزایش در نرخ ارز و به تبع آن قیمت بنزین وارداتی بر اساس سناریوی اول قیمتی منجر به کاهش ۰.۶٪ رفاه مصرف‌کنندگان در جامعه شده و برای جبران درآمد افراد جامعه در راستای نیل به سطح رفاه اولیه در سناریوی بایستی سالانه مبلغ ۵۹ هزار ریال به هر خانوار پرداخت شود.

ابولین و همکاران^۳ (۲۰۰۹) تأثیر حذف تدریجی تأثیر حذف تدریجی یارانه سوخت را در مصر طی یک دوره پنج ساله بررسی نمودند. نتایج نشان داد که حذف یارانه‌های سوخت بدون اعمال سیاست‌های حمایتی و جبرانی، سالانه به طور متوسط ۱/۴ درصد کاهش می‌دهد و موجب کاهش سطح رفاه کلیه گروه‌های درآمدی می‌شود. در اثر حذف یارانه‌های انرژی رفاه چارک‌های ثروتمند کاهش پیدا میکند. یوسف و ریسوسودارمو^۴ (۲۰۰۷) در مقاله خود با عنوان "ارزیابی اصلاح قیمت انرژی در اندونزی"، اثرات حذف یارانه های انرژی، بر روی متغیرهای کلان اقتصادی کشور اندونزی را با توجه به مدل تعادل عمومی محاسبه پذیر مورد ارزیابی قرار داده اند. نتایج ارزیابی نشان داد که در کوتاه مدت تولید ناخالص داخلی اسمی، مخارج واقعی خانوارها، واردات اسمی و واردات واقعی کاهش می‌یابند. گوین و چنترت^۵ (۲۰۱۰) ارتباط بین قیمت محصولات غذایی و انرژی را با استفاده از مدل تعادل عمومی جهانی مورد بررسی قرار دادند. نتایج مطالعه نشان داد افزایش قیمت انرژی منجر به افزایش هزینه تولید و در نتیجه قیمت محصولات غذایی می‌شود. سیدینگ و همکاران^۶ (۲۰۱۴) در مقاله‌ای به شناسایی تأثیر حذف یارانه‌های سوخت در اقتصاد نیجریه پرداختند. بر اساس نتایج مطالعه کاهش یارانه منجر به افزایش تولید ناخالص داخلی نیجریه گردیده است؛ اما شواهد حاکی از اثرات منفی بر درآمد خانوار به‌ویژه در خانواده های فقیر هستند.

مواد و روش‌ها

تحقیق حاضر از لحاظ هدف کاربردی است. همچنین به لحاظ تجزیه و تحلیل عددی داده‌ها به منظور بیان و یا توضیح دلایل تغییرات در پدیده‌های اجتماعی، تحقیق کمی و از نوع تحقیقات توصیفی است. جامعه آماری این پژوهش خانوارهای روستای عین خوش می‌باشد که بر اساس سرشماری نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۰ دارای ۱۱۸ خانوار است و در این پژوهش از روش نمونه‌گیری سرشماری استفاده شد. روش گردآوری داده‌ها در این پژوهش پیمایشی و ابزار مورد استفاده نیز به روش پرسشنامه‌ای بود. با توجه به مرور ادبیات، گویه‌های پرسشنامه برای سنجش اثربخشی در اختیار اساتید راهنما و مشاور قرار گرفت و روایی ظاهری و محتوایی آن تأیید شد. به‌منظور بررسی پایایی از فرمول آلفای کرونباخ استفاده شد. میزان این ضریب برای مجموع متغیرها ۰/۸۵۳ بوده که نشان می‌دهد مقیاس‌های به کار گرفته شده از ثبات و پایایی قابل قبولی برخوردارند.

در این پژوهش از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد. روش‌های آمار توصیفی شامل میانگین، واریانس، انحراف معیار و نمودارهای مربوطه بود و از آمار استنباطی شامل آزمون تحلیل عاملی اکتشافی به منظور شناسایی مهم‌ترین اثرات اجرای فاز اول هدف-

^۳ Aboulein et al

^۴ Yusuf and Resosudarmo

^۵ . Gohin and Chantrel

^۶ Siddig et al

مندی یارانه‌ها بر معیشت خانوارهای روستایی استفاده شد. در این تحقیق از آزمون تحلیل عاملی به منظور تقلیل‌سازی گویه‌های موجود و شناسایی اثرات هدفمندی یارانه‌ها بر زندگی خانوارهای روستایی استفاده شده است.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

میانگین سنی نمونه‌های مورد مطالعه ۴۵/۳۸ سال بوده، جوان‌ترین آن‌ها ۲۵ سال و مسن‌ترین آن‌ها ۷۰ سال سن داشت. اکثریت افراد مورد مطالعه با جمعیت ۱۰۶ نفر (۸۹/۸ درصد) مرد بودند. اکثر افراد مورد مطالعه در این تحقیق (۷۴ نفر، ۶۲/۶ درصد) بیسواد و یا کم‌سواد بودند. میانگین تعداد اعضای خانواده در نمونه‌های مورد مطالعه ۶/۰۶۷ نفر بود. شغل اصلی ۷۲ درصد ایشان کشاورزی بود. درآمد سالیانه ۵۵ نفر (۴۶/۶۱ درصد) از نمونه‌های مورد مطالعه بین ۱۵۰ تا ۲۵۰ میلیون ریال و میانگین درآمد سالیانه‌ی آن‌ها ۱۹۹/۱۴۴ میلیون ریال بود (جدول ۱).

جدول (۱): توزیع فراوانی نمونه مورد مطالعه برحسب ویژگی‌های فردی

درصد فراوانی	فراوانی	(سال)	
۳۳/۰۵	۳۹	۲۵ تا کمتر از ۴۰	گروه سنی
۴۱/۵۲	۴۹	۴۰ تا کمتر از ۵۵	
۲۵/۴۲	۳۰	۵۵ تا ۷۰	
۸۹/۸۰	۱۰۶	مرد	جنسیت
۱۰/۲۰	۱۲	زن	
۲۸/۸	۳۴	بیسواد	سطح تحصیلات
۳۳/۸	۴۰	کم‌سواد	
۳۰/۵	۳۶	دیپلم	
۶/۸	۸	بالتر از دیپلم	
۲۰/۳۳	۲۴	۳ تا کمتر از ۵	تعداد اعضای خانواده
۳۹/۹۸	۴۶	۵ تا کمتر از ۷	
۴۰/۶۷	۴۸	۷ تا ۹	
۷۲	۸۵	کشاورز	شغل اصلی
۲۸	۳۳	سایر	

ماخذ: یافته‌های تحقیق

به‌منظور شناسایی اثرات هدفمندی یارانه‌ها بر زندگی خانوارهای روستایی از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. جهت بررسی مناسب بودن داده‌ها برای تحلیل عاملی از ضریب KMO و آزمون بارتلت استفاده شد. مقدار KMO برابر ۰/۷۲۲ و مقدار آماره بارتلت برابر ۱۶۶۵/۰۳ و $P=۰/۰۰۰$ بدست آمد و مشخص شد که داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب هستند. در این تحلیل چهار عامل با مقادیر ویژه بالاتر از ۱ استخراج شدند که در مجموع ۶۰/۶۹۷ درصد از واریانس کل عامل‌ها را تبیین می‌کردند و ۳۹/۳ درصد باقیمانده مربوط به

عواملی بود که در تحلیل شناسایی نشده بودند. بنابراین، نزدیک به دو سوم از اثرات هدفمندی یارانه ها بر زندگی خانوارهای روستای از طریق تحلیل عاملی شناسایی شدند. با توجه به مقدار ویژه در جدول (۲) عامل اول با مقدار ویژه ۱۰/۳۵۷ بیشترین سهم (۲۷/۸۷ درصد) و عامل چهارم با مقدار ویژه ۲/۷۳۷ کمترین سهم (۷/۸۸ درصد) را در تبیین واریانس کل داشتند.

جدول (۲): تعداد عامل‌های استخراج شده و سهم هر یک از آن‌ها از تبیین واریانس

شماره عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس مقدار ویژه	درصد واریانس جمععی
۱	۱۰/۳۵۷	۲۷/۸۷	۲۷/۸۷
۲	۴/۵۶۶	۱۲/۶۸۳	۴۰/۵۵۳
۳	۴/۴۱۵	۱۲/۲۶۳	۵۲/۸۱۵
۴	۲/۷۳۷	۷/۸۸	۶۰/۶۹۷

به منظور جداسازی عامل‌ها به صورت روشن‌تر از چرخش عاملی به روش واریماکس استفاده شده است که بار عاملی هر متغیر پس از چرخش عاملی در جدول (۳) آمده است. پس از بررسی گویه‌های (متغیرها) مربوط به هر عامل و بار عاملی آن‌ها، عامل‌های (اثرات) مزبور به این ترتیب نام‌گذاری شدند: ۱- اثرات اقتصادی ۲- رفاه اجتماعی ۳- اثرات فرهنگی ۴- تغییر الگوی مصرف همانطور که در جدول (۲۱۶) آمده است مقدار ویژه عامل (۱) از تمامی عوامل دیگر بیشتر است (۱۰/۳۵۷) که در مجموع ۲۷/۸۷ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است که مربوط به اثرات اقتصادی است. عامل دوم مربوط به رفاه اجتماعی است. عامل سوم اثرات فرهنگی می‌باشد. تغییر الگوی مصرف نیز به عنوان عامل چهارم شناخته شد که به عنوان آخرین عامل با مقدار ویژه ۲/۷۳۷ کمترین میزان از واریانس کل (۷/۸۸ درصد) را تبیین کرده است.

جدول (۳): (عامل‌ها) اثرات فاز اول هدفمندی یارانه ها بر زندگی خانوارهای روستایی عین خوش

عامل	گویه‌های هر عامل	بار عاملی
(۱) اثرات اقتصادی	افزایش قیمت‌ها	۰/۶۱۷
	افزایش قیمت نهاده‌های کشاورزی	۰/۶۱۳
	افزایش قیمت زمین	۰/۵۴۷
	افزایش اجاره بهای مسکن	۰/۵۰۸
	افزایش قیمت مسکن	۰/۴۲۸
	افزایش قیمت حمل و نقل	۰/۵۵۹
	افزایش هزینه تولید محصولات کشاورزی	۰/۶۶۹
	افزایش قیمت مواد غذایی	۰/۵۲۱
	افزایش هزینه حمل و نقل محصولات کشاورزی	۰/۴۰۵
	گران شدن و سخت شدن تهیه سوخت برای وسایل و ادوات کشاورزی	۰/۵۰۳
	افزایش هزینه‌های کشاورزی	۰/۵۲۵
	گران شدن زمین کشاورزی	۰/۴۳۹
	افزایش درآمد	۰/۵۱۷
	بالا رفتن توان اقتصادی خانوار	۰/۳۶۲
	افزایش پس‌انداز خانوار	۰/۳۸۵

۰/۳۶۶	افزایش قدرت خرید	(۲) رفاه اجتماعی
۰/۴۲۲	افزایش اشتغال	
۰/۳۳۴	کاهش کیفیت خدمات بخش خصوصی	
۰/۵۵۱	بهبود خدمات دولتی	
۰/۵۶۶	کاهش رضایت	
۰/۶۵۳	افزایش اختلاف طبقاتی	
۰/۶۶۱	کاهش امنیت اجتماعی	
۰/۵۲۰	بهبود کیفیت نان	
۰/۵۰۸	کاهش امنیت اقتصادی	
۰/۴۳۲	افت سطح زندگی	
۰/۴۱۴	کاهش تمایل به تشکیل خانواده	(۳) اثرات فرهنگی
۰/۴۸۹	کاهش مصرف گرایی	
۰/۳۲۵	گسترش عدم صداقت (کم فروشی، فریب در معامله، استفاده غیر مجاز از آب و برق و ...)	
۰/۴۱۱	افزایش استفاده مردم از وسایل حمل و نقل عمومی	
۰/۴۹۱	ترغیب کشاورزان برای استفاده از ادوات و وسایل کم هزینه	
۰/۵۶۶	کاهش تمایل به زاد و ولد	
۰/۳۵۳	شیوع سوء تغذیه	(۴) تغییر الگوی مصرف
۰/۵۰۵	کاهش مصرف میوه و سبزیجات	
۰/۴۹۱	صرفه جویی در مصرف انرژی	
۰/۴۸۰	افزایش مصرف مواد غذایی محلی (نان و لبنیات)	
۰/۴۱۴	کاهش توجه به کیفیت مواد غذایی	

ماخذ: یافته‌های تحقیق

در این تحلیل چهار عامل با مقادیر ویژه بالاتر از ۱ استخراج شدند که در مجموع ۶۰/۶۹۷ درصد از واریانس کل عامل‌ها را تبیین می‌کردند و ۳۹/۳ درصد باقیمانده مربوط به عواملی بود که در تحلیل شناسایی نشده بودند. بنابراین، نزدیک به دو سوم از اثرات هدفمندی یارانه‌ها بر زندگی خانوارهای روستای از طریق تحلیل عاملی شناسایی شدند. مقدار باقیمانده به عواملی مربوط می‌شود که از کنترل محقق در این تحقیق خارج بوده‌اند. مقدار ویژه عامل (۱) از تمامی عوامل دیگر بیشتر است (۱۰/۳۵۷) که در مجموع ۲۷/۸۷ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است که مربوط به اثرات اقتصادی است. عامل دوم مربوط به رفاه اجتماعی است. عامل سوم اثرات فرهنگی می‌باشد. تغییر الگوی مصرف نیز به عنوان عامل چهارم شناخته شد که به عنوان آخرین عامل با مقدار ویژه ۲/۷۳۷ کمترین میزان از واریانس کل (۷/۸۸ درصد) را تبیین کرده است.

همان طور که از نتایج پیداست مهم‌ترین و اولین اثری که هدفمندی یارانه‌ها بر زندگی خانوارهای روستایی داشته است اثرات اقتصادی می‌باشد که این افزایش قیمت در تمام موارد از جمله، سوخت، زمین، مسکن، مواد غذایی، افزایش هزینه حمل و نقل محصولات کشاورزی، افزایش هزینه‌های کشاورزی و به چشم می‌خورد. نتایج مطالعه شریفی و همکاران (۱۳۸۷)، صحرایی و همکاران (۱۳۹۳) و

قاسمی و همکاران (۱۳۹۳) نیز این یافته را تأیید می‌کند و نشان می‌دهد که افزایش قیمت حامل‌های انرژی بر هزینه تمامی بخش‌ها اثر دارد. همچنین نتایج مطالعه پیرایی و اکبری (۱۳۸۳) با بررسی اثر تغییر در یارانه پرداختی به بخش کشاورزی (فعالیت زراعت) بر تولید و وضعیت درآمدی خانوارهای شهری و روستایی نشان داد که به شرط ثابت بودن شرایط به ازاء ۲۵ درصد کاهش در یارانه ۳ درصد تولید محصولات کشاورزی کاهش می‌یابد.

دومین اثری که هدفمندی یارانه‌ها بر معیشت خانوارهای روستای عین خوش گذاشته است رفاه اجتماعی است که این اثر در قالب مواردی همچون کاهش کیفیت خدمات بخش خصوصی، بهبود خدمات دولتی، کاهش رضایت، افزایش اختلاف طبقاتی، کاهش امنیت اجتماعی، بهبود کیفیت نان و کاهش امنیت اقتصادی. همسو با نتایج این مطالعه، نتایج مطالعه نجفی و صحرایی و همکاران (۱۳۹۳) است. مطابق نتایج تحلیل عاملی سومین اثری که هدفمندی یارانه‌ها در این منطقه بجای گذاشته است اثراتی است که بر فرهنگ مردم گذاشته است با مواردی همچون کاهش تمایل به تشکیل خانواده کاهش مصرف گرایی، گسترش عدم صداقت (کم فروشی، فریب در معامله، استفاده غیر مجاز از آب و برق و ...)، افزایش استفاده مردم از وسایل حمل و نقل عمومی، ترغیب کشاورزان برای استفاده از ادوات و وسایل کم هزینه، کاهش تمایل به زاد و ولد. این نتیجه با نتایج مطالعه غلامی و همکاران (۱۳۸۹)، شاه مرادی و همکاران (۱۳۸۹)، قاسمی و همکاران (۱۳۹۳) و صحرایی و همکاران (۱۳۹۳) همسو می‌باشد.

از دیگر اثراتی که هدفمندی یارانه‌ها بر زندگی مردم روستای عین خوش داشته است تغییر الگوی مصرف آنهاست. شیوع سوء تغذیه، کاهش مصرف میوه و سبزیجات، صرفه‌جویی در مصرف انرژی، افزایش مصرف مواد غذایی محلی (نان و لبنیات)، کاهش توجه به کیفیت مواد غذایی.

با توجه به یافته‌ها و مباحث صورت گرفته؛ پیشنهادهای به شرح ذیل ارائه می‌شود:

- سیاست آزاد سازی قیمت نهاده‌ها در بخش کشاورزی باید گام به گام صورت گیرد تا کشاورزان فرصت کافی برای سازگاری با شرایط جدید را داشته باشند و در نتیجه از زیان‌های وارده به بخش کشاورزی کاسته شود.
- با اجرای برنامه‌های آموزشی آگاهی مردم را نسبت به اهمیت اجرای طرح هدفمندی یارانه‌ها بالا برده تا بتوان نگرش مثبتی در آن‌ها نسبت به مشارکت در اجرای این طرح ایجاد نمود.
- با اجرای برنامه‌های آموزشی و ترویجی آگاهی مردم را نسبت به اهمیت استفاده از ادوات کم‌هزینه از لحاظ مصرف سوخت بالا برده تا بتوان اثرات منفی افزایش قیمت‌ها را بر بخش کشاورزی تا حدودی کاهش داد.
- با توجه به کاهش مصرف سوخت در بین مردم می‌توان با اجرای برنامه‌هایی از طرف دولت و ایجاد زیرساخت‌های مناسب، زمینه‌ی استفاده از انرژی‌ها نو را برای مردم مهیا ساخت تا مردم به استفاده از این انرژی‌ها ترغیب شوند.

مراجع

۱. http://www.civilica.com/Paper-NCRURALDEV_01_234.html
۲. ابونوری، جعفری صمیمی، ا؛ محنت‌فر، ی. (۱۳۸۵). ارزیابی آثار اقتصادی یارانه بنزین بر میزان مصرف آن در ایران: یک تحلیل تجربی (۱۳۵۰-۱۳۸۲). جستارهای اقتصادی. ۵، ۳۳-۵۸.
۳. اکبری، ن. ا. و ه مؤذن جمشیدی (۱۳۹۱). تحلیل تاثیر هدفمند کردن یارانه‌ها بر درآمد و مخارج خانوار روستائی (مطالعه موردی استان اصفهان). همایش ملی توسعه روستایی، رشت، دانشگاه گیلان
۴. پیرایی، خ؛ اکبری مقدم، ب. (۱۳۸۴). اثر کاهش یارانه بخش کشاورزی (زراعت) و تغییر در نرخ مالیات بر کار، بر تولید بخشی و رفاه خانوار شهری و روستایی در ایران (بر اساس روش شبیه‌سازی تعادل عمومی محاسباتی و ماتریس حسابداری اجتماعی سال ۱۳۷۵). فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی ایران، ۷(۲۲)، ۱-۳۰.
۵. تشکینی، ا؛ شفیع، ا؛ عربانی، ب. (۱۳۸۷). مشخصه‌های نظام کنونی پرداخت یارانه حامل‌های انرژی در ایران و الزامات هدفمند سازی آن، معاونت برنامه‌ریزی و امور اقتصادی، دفتر مطالعات اقتصادی.

۶. جوانبخت، ع. و سلامی، ح. (۱۳۸۸). اثر حذف سوبسیدهای بخش کشاورزی و صنایع وابسته بر خانوارها و متغیرهای اقتصادی: تحلیلی در چارچوب الگوی تعادل عمومی؛ مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، دوره ۲، شماره ۴: ۱۵-۱.
۷. خوش اخلاق، ر؛ خلیفه سلطانی، س.م؛ پاکدل، ز. (۱۳۹۰). اثر حذف یارانه‌های انرژی بر رشد اقتصادی کشور ایران. نخستین همایش ملی انرژی باد و خورشید. تهران. www.windconf.ir
۸. غلامی، م؛ قادرپور، ل؛ مظلومی، م؛ زنوبی، س. (۱۳۹۱). اثرات رفاهی حذف یارانه انرژی برق بر کشاورزان (مطالعه موردی: ذرت کاران منطقه مرودشت). دومین همایش ملی راهکارهای توسعه اقتصادی با محوریت برنامه‌ریزی منطقه‌ای. دانشکده علوم انسانی. دانشگاه آزاد اسلامی سنندج. خرداد ۱۳۹۱
۹. قاسمی، م.، عبداللهی، س. و خاکشورامان آباد، ح. (۱۳۹۳). بررسی اثرات مرحله اول طرح هدفمندی یارانه ها بر خانوارهای روستایی (مطالعه موردی: شهرستان بینالود. پژوهش‌های برنامه‌ریزی روستایی، (۶)، ص ص ۱۱۷-۱۳۱. [صحرائی، م.، ط ملکی و ک. زرافشانی (۱۳۹۳). تحلیل تأثیر اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها بر خانوارهای روستایی دهستان درود فرامان شهرستان کرمانشاه. مجله پژوهش‌های اقتصاد روستا، ۱(۲): ۱۱-۲۷]. کریمی، م. ش.، امام وردی، ق. او کریمی، م. (۱۳۹۳). ارزیابی هزینه رفاهی ناشی از اثرات افزایش نرخ ارز و قیمت حامل‌های انرژی بر هزینه‌های رفاهی مصرف کننده در ایران. فصلنامه علوم اقتصادی، دوره ۸ (۲۶)، ص ص ۱۳۳-۱۵۷.
۱۰. مقدسی، ر. و شرافتمند، ح. (۱۳۹۱). بررسی تاثیر هدفمندسازی یارانه ها در بهره وری کل عوامل تولید بخش کشاورزی. اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۲۰ (۷۷)، ص ص ۲۰۱-۲۱۶.
۱۱. نجفی، ب. (۱۳۸۰). بررسی سیاست‌های دولت در زمینه گندم: چالش‌ها و رهیافت‌ها. اقتصاد کشاورزی و توسعه. ۳۴.
۱۲. نجفی، ب؛ فرج زاده، ز. (۱۳۸۹). تأثیرات رفاهی حذف یارانه‌ی کود شیمیایی بر مصرف کنندگان گندم ۰ نان). مجله تحقیقات اقتصاد کشاورزی. (۱): ۱-۱۳۱.
۱۳. نوفرستی، م. (۱۳۸۷). بررسی اثر افزایش قیمت حامل‌های انرژی بر درآمدهای مالیاتی و مخارج جاری دولت در چارچوب یک الگوی اقتصادسنجی کلان ساختاری. سازمان امور مالیاتی.
۱۴. Aboulein, E-Laithy and kheir-E- Din, H. (۲۰۰۹). The impact of phasing of subsidies of petroleum energy products in Egyptian. The Egyptian Center for Economic Studies.
۱۵. Chantrel, F and Gohin, A. (۲۰۱۰), The long- run impact of energy prices on world agricultural markets: The role of macro- economic linkages, Energy policy, (۳۸), ۳۳۳- ۳۳۹.
۱۷. Siddig, K., Aguiar, A., Grethe, H., & Minor, P. (۲۰۱۴). Impacts of removing fuel import subsidies in Nigeria on poverty. Energy Policy, ۱۶(۶۹), ۱۶۵-۱۷۸.
۱۸. Yusuf, A.A., Resosudarmo, B.P. (۲۰۰۷). Searching for Equitable Energy Price Reform for Indonesia. Department of economics, Padjadjaran university.